

Марко Стошић
Судија Основног суда у Лесковцу
Кандидат за изборног члана Високог савета судства из реда судија Основних судова.
E-mail: stosicx@gmail.com

Програм

кандидата судије Марка Стошића за изборног члана Високог савета судства из реда судија Основних судова

1.Увод

Поштоване колегинице и колеге,

1.1. У српском судском систему радим више од више од 10 година, у периоду у ком је оно попут читаве наше државе, а много значајније и друштва, доживело вероватно најкоренитије промене, трансформације и реформе у историји Србије, која није кратка, али и у ком је прошло кроз велике кризе које и даље трају. У том периоду сам и професионално напредовао и мењао послове у судству, почев од стажа судског приправника - волонтера Вишег суда у Лесковцу, затим стажа судијског сарадника Привредног суда у Лесковцу и на крају до обављања функције судије Основног суда у Лесковцу. Кроз лични ангажман и промену послова у судству имао сам прилику да активно пратим све реферме и системске трансформације које је судство Републике Србије имало на почетку 21. века. Последишно и логично, имао сам прилике да уочим много недостатака које су наведене реформе и промене донеле или и даље доносе судству Републике Србије. Из ових разлога, уочио сам бројна места где би као члан Високог савета судства имао прилику да судски систем побољшам и унапредим која ћу вам кроз овај програм приказати систематично кроз надлежности Високог савета судства које су прописане у чл.17 Закона о високом савету судства ("Службени гласник РС", број 10 од 9. фебруара 2023.)

1.2. Пре тога, желео бих да се кратко осврнем на прошлост и да у краћим цртама побројим неке од значајних промена које је судски систем у Републици Србији имао на почетку 21. века. У тренутку писања овог програма последња и по мом мишљењу позитивна промена је била промена Устава из 2022.године којом су коначно након вишедеценијског, а можда и вековног залагања стручне јавности и шире јавности у Републици Србији (и њеним државноправним претходницама) постављени нормативни системски темељи за реално уређење власти кроз поделу власти на законодавну, извршну и судску власт. Један од тих нормативних темеља је и успостављање Високог савета судства као независног државног органа који обезбеђује и јемчи независност судова, судија, председника судова и судија

поротника и то тако што је од поменутних уставних промена већину чланова Високог савета судства чине судије које бирају судије на изборима, а не политичари, политички активисти, страначки активисти или лица која би у скривеној форми били представници неке од друге две гране власти у Републици Србији која није судска власт. Потреба да се на оваквим темељима постави уређење власти, није само била потреба стручне јавности, међународних организација, Европске уније, или шире међународне и домаће јавности, већ чини ми се и потреба носиоца суверености у Републици Србији, а то су грађани Републике Србије која је вероватно сликовито описана у химни Републике Србије где се молитвом Богу тражи правда, као вероватно врхунска вредност српског народа и свих грађана који у Републици Србији живе. Још један илустративан пример да је у Србији народ правду као вредност уградио у темеље државноправног поретка је и чувена српска изрека да „Правда држи земљу и градове...“ Добри нормативни оквири који су постављени уставним променама из 2022.године, су добар темељ који не мора нужно довести до даље изградње чврсте грађевине уређења власти кроз поделу власти, јер је за то потребно још пуно рада, труда и залагања свих актера који чине судски систем Републике Србије, а пре свега људи који носе највећу власт у систему, са којом је нераскидиво везана и највећа одговорност. У претходном периоду, на почетку 21. века били смо сведоци и лоших промена у судском систему. Наиме, с обзиром да је Република Србија променила друштвено-економски систем након 05.10.2000.године, тако што је вратила капитализам као облик друштвено-економског уређења који је у нашој држави постојао пре Другог светског рата, дошло је до спровођења политике приватизације економије и већине средстава за производњу у друштвеном, односно државном власништву. Био сам активан сведок и учесник тих промена кроз рад у Привредном суду у Лесковцу. Та промена захватила је и судство, па је почев од 2011.године дошло до приватизације судских функција, тако што су уведени предузетници као ноциоци јавних овлашћења – јавни извршитељи и јавни бележници, који су преузели судска овлашћења у извршном поступку и поступку обезбеђења, ванпарничном поступку и поступку овере приватних и јавних исправа. Образложење овакве промене било је растерећење судова од нагомиланих нерешених судских предмета. Резултати оваквих промена, тј. приватизације државних функција (судских превасходно) ће бити предмет анализе у наредним деценијама, али се већ сада 2025.године види пуно флагрантно лоших резултата. Нерешени предмети нису решени, већ су само делегирани ван суда уз непримерено повећање цене услуга за грађане републике Србије у овим поступцима који су поверени јавним извршитељима и јавним бележницима у односу на цене услуга које су важиле у време када је ове функције по природи ствари обављао суд. Илустративно је на овом примеру понашање људи у Србији у решавању нагомиланих проблема у виду „гурања ствари под тепих...“ Део неолибералне политке свој одраз у судству имало је и кроз мере фискалне консолидације кроз „мере штедње“ које су довеле до неплаћеног рада судских приправника, кроз успостављање тзв. судских приправника – волонтера који су приправнички рад у обављали ван радног односа, без радничких права и без новчане накнаде, а који на жалост аутора програма

постоје и данас. На овај начин дошло је до тога да послови судског приправника, судијских помоћника и на крају судије нису више ни атрактивни и пожељни међу правницима, па је судство остало без најбољих професионалних кадрова који су своје професионално остварење логично потражили у другим правничким професијама.

1.3. Нови сазив Високог савета судства који је почео да ради по нормативном оквиру након уставних промена из 2022.године је урадио пуно позитивних ствари које треба поменути, како би након поменутих добрих уставних промена из 2022.године било настављено и разрађено уређење поделе власти. Тако је Високи савет судства донео следеће акте: 1) Пословник о раду Високог савета судства : 110/2023-46; 2) Одлука о организацији, пословима и начину рада Административне канцеларије Високог савета судства : 37/2024-38; 3) Правилник о поступку за избор судије поротника : 37/2024-24; 4) Правилник о саставу, начину рада и поступку пред Комисијом Високог савета судства за одлучивање о приговору на решење о оцени судијског помоћника : 37/2024-25; 5) Правилник о поступку за избор судије и председника суда : 34/2024-116 6) Правилник о начину рада Изборне комисије Високог савета судства : 34/2024-112; 7) Правилник о псеудонимизацији података : 116/2023-68; 8) Правилник о раду Етичког одбора Високог савета судства : 116/2023-65 9) Правилник о раду Буџетске комисије Високог савета судства : 110/2023-43 и 10) Етички кодекс чланова Високог савета судства : 26/2016-44. Наведеним актима су између осталог регулисана радна тела Високог савета судства, као и детаљније регулисање поступка избора судија и председника судова итд. Треба похвалити и правовремено реаговање ВСС као колективног органа у ситуацијама друштвено-политичке кризе у време студентских протеста и опозиционих протеста у Србији у току 2025.године када је објективно била угрожена независност судства и судија и када је судска грана власти нападана са свих страна политичког спектра. Било је и ствари за које је актуелни сазив Високог савета судства могао да уради више. Судско особље у судовима (референти, записничари, судски сарадници, судски приправници итд.) су и даље државни службеници, над којима Министарство надлежно за послове правосуђа има широке надлежности. Њихов радноправни статус и даље није адекватно уређен, њихове зараде су међу најнижима у систему државе, посебно имајући у виду да терет посла судства у великој мери износе поменути запослени у судовима. ИКТ софтвери (АВП либра, ПИС) у судовима су стари око 20 година и даље су под контролом извршне власти (министарство правде и сл.) што је недопустиво. Правосудно информациони систем (ПИС), као ни интернет конекције у судовима нису у пуној функцији од јула 2025.године до дана писања овог програма и судови због тога раде у отежаним условима.

2. Надлежности Високог савета судства

2.1. Бирање судија и судија поротника

Као члан Високог савета судства залагају се да се најбољи кандидати бирају за судије и судије поротнике. Свакако треба дати шансу најбољим кандидатима са најбољим

биографијама, најбољим оценама и мишљењима судова из којих долазе и увести систем веће меритократије у поступак избора судија попут ефикасности студирања, просечне оцено на факултету, оцено на правосудном испиту, оцено рада код послодавца, објављених стручних и научних радова, полагања додатних испита и вештина итд. За судије које се бирају први пут. Као члан Високог савета судства залагаћу се да се за први избор на судијску функцију претежно бирају људи који раде у судству - судијски помоћници и лица која су завршила почетну обуку Правосудне академије. Залагаћу се да Правосудна академија убудуће постане искључиво образовна институција за обуке и предавања и семинаре у судству, а не место које би постало послодавац некаквих нових судијских помоћника и тријажни центар за избор судија за судије који се први пут бирају на судијску функцију, где би полазници морали да полажу некакве додатне испите након положеног правосудног испита као услов за први избор на судијску функцију, што је понижавајуће за дипл. правнике који су већ положили правосудни испит. Поступак где би послодавац судијских помоћника постала нека друга институција која није суд, би био само наставак лоше политике „развлашћивања“ судства под маском његовог „растерећења“. Залагаћу се да се укине испит на коме се оцењује стручност и оспособљеност кандидата за судију који се први пут бира на судијску функцију на испиту који организује Високи савет судства из тренутно важећег чл.51 Закона о судијама, с обзиром да је завршен правни факултет и положен правосудни испит довољан доказ да је кандидат стручан и оспособљен да врши судијску функцију. Потребно је увести бољи и реалнији систем вредновања рада судија, како би приликом избора судија у суд вишег степена могли да буду примењени меритократски критеријуми, а то захтева озбиљнију реформу информационо-комуникационог система у судовима и већу дигитализацију процеса рада у сваком смислу и аспект. Потребно је повећати награду и накнаду трошкова судија поротника изменом Одлуке о накнадама и наградама судија поротника коју доноси Високи савет судства, с обзиром да је накнада тренутно у јако ниском износу, како би ова професија постала атрактивнија за млађе људе, јер је уобичајено да су судије поротници углавном пензионери, који често нису заинтересовани за само суђење и „статирају“ на суђењу. Залажем се за децентрализацију у раду Високог савета судства. Потребно је Високом савету судства обезбедити одељења, односно посебне зграде/просторије у Крагујевцу, Нишу и Новом Саду, како би разговори са кандидатима за судије могли да буду обављани у тим градовима који су седишта Апелационих судова, према потребама посла савета. Лакше је комисији савета од три члана да на пример, обави разговоре са 30 кандидата за Основни суд у Врању у просторијама у Нишу, него да 30 кандидата из Врања долази у Београд, који је од Врања удаљен 341 км, или да кандидати на пример долазе из Пријепоља за Београд који је од Пријепоља удаљен 285 км итд. Потребно је знатно ефикасније спроводити конкурсе за избор судија у временском смислу, јер је било случајева да Високи савет судства тек две године након објављивања конкурса донесе одлуку о избору судија, за шта апсолутно не постоји оправдање. Залагаћу се да се процедура избора судија и судија поротника скрати на максималних шест месеци.

2.2. Одлучивање о престанку функције судије и судије поротника и бирање Председника и потпредседника савета

Ове тачке се тичу формалне примене права, те ћу се залагати да у се у овим поступцима закон доследно примењује.

2.3. Постављање вршиоца функције председника Врховног суда и председника осталих судова, бирање председника Врховног суда и председника осталих судова и одлучивање о престанку функције председника Врховног суда и председника осталих судова; општа седница Врховног суда именује пет судија Уставног суда између десет кандидата које на заједничкој седници предложи Високи савет судства и Високи савет тужилаштва

Мислим да је избор председника судова и вршиоца функције председника судова значајнија функција савета, с обзиром да на ове функције треба изабрати лица која имају искуство у раду у суду и изражен смисао за руковођење и организацију рада суда. Залагаћу се да се вршиоци функције председника суда именују благовремено и експедитивно, како би суд могао да функционише. Председник суда бира се на пет година без могућности поновног избора за председника истог суда. Из ових разлога, Високи савет судства би за председнике судова требало да бира судије који ће својим ауторитетом и личним и професионалним ангажманом бити гарант независности судова и судија, као и људе који ће према јавности бити транспарентнији и отворенији, јер се ради о првом међу једнакима који је често на удару јавности и медија када је предмет интересовања јавности суд. Залагаћу се да се приликом избора Председника Врховног суда уважава мишљење опште седнице Врховног суда и да се оно посебно има у виду, првенствено јер колеге кандидата за председника Врховног суда - судије Врховног суда имају најбољи увид у рад и професионални интегритет, достојност, способност за руковођење и организацију послова у Врховном суду, али и у целокупном судству. Кандидат за председника Врховног суда мора бити отворенији према јавности и медијима, с обзиром да се ради о првом човеку судства у Републици Србији и једном од највиших државних функционера, а често грађани Републике Србије не знају име и презиме Председника Врховног суда, за разлику од других највиших државних функционера из друге две гране власти које нису судство. Државне институције се изграђују стицањем поверења грађана у институције, а поверење се стиче комуникацијом са грађанима и медијима. Залагаћу се да се за десет кандидата за судије Уставног суда које на заједничкој седници предлажу Високи савет судства и Високи савет тужилаштва предложи кандидати коју су најбољи правници у Републици Србији у сваком смислу, достојни за обављање те функције и препознатљиви у јавности, имајући у виду значај који Уставни суд као самосталан и независан државни орган који штити уставност и законитост и људска и мањинска права и слободе иму у Републици Србији.

2.4. Одлучивање о трајном премештају, привременом упућивању или упућивању судије; одређивање броја судија и судија поротника за сваки суд;

Питање трајног премештаја судија је једно од битнијих питања са којим се често колегинице и колеге судије сусретну у току обављања судијске функције. Судијска функција је стална, а непреместивост судија је једна од гаранција независности судија, међутим, живот је стална промена и често у току живота се судије као и остали људи сусретну са потребом да промене место пребивалишта, али је промену места рада уз промену места пребивалишта у судијском послу можда најтеже остварити у поређењу, са другом пословима. Познајем многе колегинице и колеге који су због немогућности трајног премештаја приморани да годинама путују од куће до посла свакодневно више десетина километара. Залагају се да Високи савет судства чешће одобрава трајни премештај судија на њихов захтев и на тај начин изађе у сусрет жељама колегиница и колега и потребама њиховог живота, уз максимално вођење рачуна о потребама посла у судовима. На овај начин ова професија судије постаће атрактивнија и међу правницима који би своју каријеру потражили у судству. Потребно је да ВСС чешће доноси одлуке о привременом упућивању судија у Високи савет судства, Министарство надлежно за правосуђе, Правосудну академију и међународну организацију у области правосуђа, јер судије могу наведеним институцијама најбоље пренети своја практична знања и искуства које су стекли приликом вршења судијске функције. У српском судству у тренутку писања програма ради 2.694 судија. Овај број судија није довољан ради равномерне оптерећености судија предметима који су им додељени у рад, као ни ради поштовања права учесника у поступцима на суђење у разумном року. Залагају се да се број судија у Србији значајно повећа у свим судовима, да се обезбеди већи број судијских помоћника и судских приправника, као и да се надлежност у одабиру и запошљавању приправника врати судовима којима по природи посла та надлежност припада. Председници судова могу у законом прописаном поступку најбоље одабрати судијске помоћнике и приправнике који могу у будућности чинити окосницу кадра из кога ћемо бирати судије. Потребно је и укинути прекарни рад у судству кроз трајно запошљавање на неодређено време свих судијских помоћника који раде на одређено време. Рад на одређено време би морао бити изузетак, а не правило у судству. Потребно је и системски након више 15 година уредити надлежност судова Републике Србије за подручје аутономне покрајине Косова и Метохије кроз доношење посебног закона.

2.5. Одлучивање о удаљењу судије, председника суда и судије поротника; одлучивање о неспојивости вршења друге функције посла или приватног интереса са функцијом судије и судије поротника; Одлучивање о жалби у поступку вредновања рада судије и председника суда;

У наведеним надлежностима које су формалног карактера залагају се за доследно поштовање и примену закона. Судије често могу осим свог основног посла имати потребу

да врше другу функцију, посао или да имају приватни интерес који је неспојив са послом судије. У овом смислу, залагаћу се да се судијама дозволи да се поред свог посла судије, уколико то желе баве и другим послом или да врше другу функцију уколико то није у супротности са законом, јер је наш посао један од најодговорнијих и најтежих у друштву, па људима често значи и да се баве неким другим послом који није повезан са вршењем судијске функције ради растерећења или ради остваривања додатне зараде. Вредновање рада судије и председника суда мора бити реформисан и дигитализован како би се увела већа меритократија у судству и омогућили објективни критеријуми за напредовање и за први избор на судијску функцију.

2.6 Давање сагласности на програм сталне обуке за судију и запосленог у суду и вршење надзора над његовим спровођењем; утврђивање програма почетне обуке за судију; доношење Етичког кодекса; разматрање и одлучивање о извештају Етичког одбора о поштовању Етичког кодекса;

Програм сталне обуке за судију и запосленог у суду мора бити састављен тако да у његовом састављању учествују судије које имају дугогодишње радно искуство и најбоље оцене рада. Етички кодекс је документ који судијама може представљати смерницу за понашање у вршењу функције и за понашање у животу, али не сме постати позитивно право. С тим у вези, приликом доношења Етичког кодекса, потребно је консултовати судије и организовати јавну расправу о предлогу Етичког кодекса и уважити сва мишљења, предлоге и критике које би судије имале. Кроз разматрање и одлучивање о извештају Етичког одбора о поштовању Етичког кодекса, Високи савет судства може имати најбољи увид у поштовање Етичког кодекса, као и у квалитет рада судија.

2.7. Одлучивање о постојању непримереног утицаја на рад судије и суда и мери за спречавање непримереног утицаја; Обављање посла правосудне управе из своје надлежности; Одлучивање о имунитету судије и изборног члана Савета; Предлагање обима и структуре буџетских средстава и вршење надзора над њиховим трошењем, у складу са законом;

Залагаћу се за заштиту свих гаранција независности судија и судова и за заштиту судија од непримереног утицаја на рад судија. Судија има право по чл. 30 Закона о судијама да поднесе захтев за заштиту од непримереног утицаја Високом савету судства. Чланови Високог савета судства би требало кроз јавне наступе и јавне позиве да охрабре и да позову судије да се овим правом користе кад год имају утисак да постоји непримерен утицај на њихов рад, јер ово представља институционалну заштиту судија, која је и једина права заштита. У обављању посла правосудне управе из надлежности Високог савета судства залагаћу се за доследно поштовање закона и објективност у поступању. Приликом одлучивања о имунитету судије и изборног члана Савета тражићу да се подробно испита разлог због ког би судији или члану Високог савета судства требало укинути имунитет, јер је пред нама наставак изградње независног судства и нових државних институција,

који ће често и природно наилазити на отпоре друге две гране власти и многих битних политичких чинилаца у друштву, због чега је имунитет судија и чланова Високог савета судства прописан као гаранција и заштита од такве врсте отпора. Залагаћу се да се за судство и судије обезбеде значајнија финансијска средства сваке следеће године буџетске године мог мандата, како би се судијама обезбедило не само повећање плата које су једне од најнижих у Европи, већ и животни материјално-финансијски услови који ће судијама омогућити материјалну независност у складу са достојанством судијске функције и одговорношћу судије. Ово значи да судијама плате треба повећати тако да плата судије буде везана за просечну зараду у Републици Србији која би се множила законом одређеним коефицијентом, у зависности од врсте и степена суда. У оваквом систему, на пример, судија Основног суда би требало да има плату која је најмање два и по пута већа од просечне нето зараде која би била основица. Такође, потребно је обезбедити судијама куповину станова и кућа под повољним условима кроз финансирање и кредитирање изградње станова и кућа за судије под најповољнијим условима. Сматрам да је ово једна од најважнијих тачака програма имајући у виду да сада живимо у капиталистичком друштвеном уређењу, да је финансијска моћ странака и учесника у судском поступку на почетку 21. века у Србији порасла да неслућених висина и да је потребно уложити значајна финансијска средства у побољшање материјалног положаја судија, како би ову професију учинили поново атрактивном за правнике и како би грађанима Републике Србије обезбедили судије које ће бити материјално независне у складу са достојанством судијске функције и одговорношћу судије. Потребно је обезбедити нове зграде и просторије Високом савету судства у Београду, као седишту, али зграде одељења у Нишу, Новом Саду и Крагујевцу, како би била извршена адекватна децентрализација рада савета, о чему је претходно детаљније образлагано. Потребно је обезбедити и додатна финансијска средства за запошљавање новог значајнијег броја запослених у Високом савету судства, с обзиром на широке надлежности овог државног органа. Потребно је у сарадњи са другим државним органима обезбедити изградњу нових судских зграда, извршити адаптацију постојећих судских зграда, ревидирати мрежу судова, кроз поновно успостављање судова у граничним деловима Републике Србије што би у многome побољшало приступ суду у зауставило или барем успорило исељевање људи из наведених подручја. Залажем се да се Високом савету судства кроз законске прописе обезбеди одређени непроменљиви проценат буџета Републике Србије којим ће савет самостално располагати, јер се једино тако може изградити независно судство као грана власти, кроз материјалну и финансијску институционалну независност судства. Поред тог процента буџета, у средства која су намењена за рад судова морали би да буду укључени приходи од наплате судских такси као изворни приход судова.

2.8 Одлучивање о приговору у поступку избора за члана Савета из реда судија; Прикупљање и анализирање статистичких података и доношење годишњих и вишегодишњих планова у циљу ефикасног управљања кадровским, финансијским и материјалним ресурсима суда; Обазовање радних тела Савета и вршење избора и

разрешење њихових чланова и заменика чланова; Давање мишљења о изменама или допунама постојећих или доношење нових закона који уређују положај судије, организацију и поступање суда, као и других системских закона које суд примењује или су од значаја за обављање судијске функције; Доношење годишњег извештаја о раду савета; Обавештавање јавности о раду савета; Сарадња са правосудним саветом друге државе и међународном организацијом;

Кроз успоставу новог информационог система који би, Високом савету судства, али и грађанима Републике Србије омогућио да активно и транспарентно прате рад судова, било би олакшано доношење годишњих и вишегодишњих планова у циљу ефикасног управљања кадровским, финансијским и материјалним ресурсима суда. Залагаћу се да се одвоје значајнија буџетска средства којима би Високом савету судства било омогућено запошљавање много већег броја запослених у седишту и у одељењима, чиме би рад савета био у значајној мери учињен ефикаснијим и транспарентнијим. На овај начин била би формирана и нова радна тела која би потпуно операционализовала широке надлежности савета на терену. Кроз давање мишљења о изменама или допунама постојећих или доношење нових закона који уређују положај судије, организацију и поступање суда, као и других системских закона које суд примењује или су од значаја за обављање судијске функције залагаћу се за реформе и изградњу овог државног органа и независног судства као треће гране власти, како сам то детаљније описао у претходним тачкама програма. Залагаћу се за већу комуникацију и обавештавање јавности о раду савета и изградњу поверења у овај државни орган који је до сада мало био у видљив у јавности, што мора да се промени. Кроз сарадњу са правосудним саветима других држава и међународних организација потребно је да савет пошаље радне групе које ће сакупити добра искуства и примере у државе које имају развијене правосудне савете и у којима је судство организовано у неким секторима боље од Републике Србије, како би те позитивне примере и искуства имплементирали у судски систем Републике Србије, уз уважавање свих најлепших традиција и добрих делова система које судство Републике Србије поседује.

У Лесковцу, дана 30.09.2025.године

Марко Стошић, с.р.

